

Η ΛΙΒΥΗ ΣΤΟΝ ΑΒΕΒΑΙΟ ΔΡΟΜΟ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ

(15 Νοεμβρίου 2021)

Δασκαλάκης Ιπποκράτης, Αντιστράτηγος εα

Ηλιόπουλος Δημήτριος, Πρέσβης ετ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα μελέτη αποτελεί συνέχεια προηγούμενης εκδοθείσας από το Ελληνικό Ινστιτούτο Στρατηγικών Μελετών (ΕΛΙΣΜΕ) στις 17 Ιουνίου 2020, με τίτλο «Η Εμπλοκή της Τουρκίας στη Λιβύη».¹ Αμφότερες οι μελέτες πλέον της εξέτασης των γεγονότων και της παράθεσης εκτιμήσεων για τις μελλοντικές εξελίξεις αποσκοπούν στην αναζήτηση προτάσεων για μια ολοκληρωμένη ελληνική πολιτική έναντι του επικαλούμενου λιβυκού ζητήματος. Τα αποτελέσματα της -κατόπιν διεθνούς διαμεσολάβησης και πίεσης- δρομολόγησης (αβέβαιων) διπλών εκλογών για το τέλος του τρέχοντος έτους ενδεχομένως να θέσουν τις βάσεις για τη σταδιακή ανασυγκρότηση της Λιβύης ως ευνομούμενης και ανεξάρτητης χώρας. Ιδιαίτερου ελληνικού ενδιαφέροντος είναι ο ενδεχόμενος επανακαθορισμός των ισορροπιών ισχύος στη χώρα που -υπό προϋποθέσεις- αφενός θα επηρεάσουν το μέλλον της τουρκολιβυκής συμφωνία για τις θαλάσσιες ζώνες και αφετέρου θα απομακρύνουν τον κίνδυνο της επικίνδυνης και αποσταθεροποιητικής συνέχισης της τουρκικής στρατιωτικής παρουσίας στην περιοχή.

Είναι γεγονός ότι παρά το έντονο ελληνικό ενδιαφέρον για τις εξελίξεις στην περιοχή, οι δυνατότητες παρέμβασης της χώρας μας είναι περιορισμένες (ως συνέπεια σημαντικής αδράνειας για μεγάλο χρονικό διάστημα) σε αντίθεση με την Άγκυρα που δεν φείσθηκε προσπαθειών, εξόδων, ανθρώπινων απωλειών και κινδύνων. Η δυναμική αυτή διείσδυση της Τουρκίας αναπόφευκτα προκάλεσε την αντίδραση άλλων δυνάμεων με σημαντικά συμφέροντα και βλέψεις στην περιοχή δημιουργώντας αντίρροπους συσχετισμούς ισχύος και διακριτές αλλά συνάμα ρευστές ισορροπίες και ευκαιριακές συμμαχίες. Κατά συνέπεια η χώρα μας καλείται να επιλέξει και να τοποθετήσει το όποιο «ειδικό βάρος» έχει στην πλευρά εκείνη που (φαίνεται) να εξασφαλίζει στο μεγαλύτερο βαθμό τα ελληνικά συμφέροντα αποφεύγοντας όμως και επιλογές που την καθιστούν ανακόλουθη με την μακροχρόνια πολιτική της επίκλησης του διεθνούς δικαίου. Οι ελληνικές επιλογές είναι σε σημαντικό βαθμό προδιαγεγραμμένες καθώς «επιβάλλονται» σε σημαντικό βαθμό από τις γενικότερες συσπειρώσεις που έχουν δημιουργηθεί στην ευρύτερη περιοχή.

Η πρόσφατη ιστορία της Λιβύης αλλά και λοιπών συναφών περιοχών καταδεικνύει ότι δύσκολα επέρχεται η επίλυση σύνθετων μακροχρόνιων εσωτερικών

¹ <http://elisme.gr/gr/2020-05-16-15-30-51/item/17-2020>

προβλημάτων (με πολλαπλές εξωτερικές επεμβάσεις) από ένα και μόνο γεγονός (πχ επιτυχή διεξαγωγή εκλογών) ενώ οι εξελίξεις και ανατροπές είναι συχνές και απρόβλεπτες. Ως εκ τούτου καλό είναι να αναμένουμε μια μακροχρόνια διαμάχη για το μέλλον αυτής της χώρας που πιθανότητα θα αφήνει σε εκκρεμότητα την ύπαρξη της τουρκολιβυκής συμφωνίας. Στην εδώ και μια σχεδόν δεκαετία εν εξελίξει διαμάχη εμπλέκονται μεγάλες δυνάμεις, χώρες της περιοχής αλλά και Διεθνείς Οργανισμοί.² Αναγκαστικά σε αυτή τη διεκκυστική η χώρα μας θα πρέπει να δηλώσει παρούσα αναλαμβάνοντας υποχρεώσεις, οικονομικά κόστη και (πολιτικούς και διπλωματικούς) κινδύνους αλλά και ετοιμότητα αντίδρασης σε πληθώρα σεναρίων. Συγχρόνως όμως πρέπει να επικεντρώνεται στην πιθανότητα συνδυασμένων αεροναυτικών επιχειρήσεων -μικρής ή μεγάλης κλίμακος- στο ευνοϊκό για εμάς από άποψη αποστάσεων Λιβυκό Πέλαγος- που αναπόφευκτα θα κλιμακωθούν σε όλα το χώρο αντιπαράθεσης με τη γειτονική Τουρκία.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΛΙΒΥΗΣ

Η παρατήρηση και μόνου του χάρτη καταδεικνύει ότι Αλγερία, Τυνησία και Λιβύη είναι τοποθετημένες απέναντι από το «μαλακό υπογάστριο» της Ευρώπης. Με ένα τεράστιο μήκος ακτών αλλά και σημαντικότατο βάθος (τουλάχιστον για Αλγερία και Λιβύη) αποτελούν το διαχωριστικό φράγμα μεταξύ Μεσογείου και της περιοχής του Σαχέλ.³ Συγχρόνως -μαζί με τις παρακείμενες, Αίγυπτο και Μαρόκο- έχουν τη δυνατότητα ελέγχου των θαλασσιών συγκοινωνιών στο διαμήκη άξονα Σουέζ-Γιβραλτάρ επηρεάζοντας και όλους τις εγκάρσιες διαδρομές. Έχει ιστορικά αποδειχθεί ότι οι 5 προαναφερθείσες χώρες της Βορείου Αφρικής συχνά ευρίσκονται σε έναν μεταξύ τους ανταγωνισμό ως αποτέλεσμα «ανοικτών» αποικιακών ρυθμίσεων, εμπλοκής εξωτερικών δυνάμεων αλλά και εσωτερικής αστάθειας στις επικράτειες τους. Η γεινίαση καθιστά αναπόφευκτη και τον διασυνοριακό επηρεασμό των εσωτερικών εξελίξεων. Ταυτόχρονα δεκάδες λόγων (οικονομικοί, δημογραφικοί, πολιτισμικοί, κοινωνικοί) καθιστούν επιρρεπείς τους πληθυσμούς των χωρών αυτών σε παραπλήσια ερεθίσματα με αποτελέσματα την ταχεία διάχυση ιδεολογιών, τάσεων αλλά και αναταράξεων.

² Στις 19 Μαρτίου 2011, ένας πολυεθνικός συνασπισμός υπό την ηγεσία του NATO ξεκίνησε μια στρατιωτική επέμβαση στη Λιβύη, για την εφαρμογή του ψηφίσματος 1973/2011 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, ως απάντηση σε γεγονότα κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου της Λιβύης. Τα Ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών επεδίωκαν την άμεση κατάπαυση του πυρός στη Λιβύη, συμπεριλαμβανομένου του τερματισμού των τρεχουσών επιθέσεων εναντίον αμάχων (ενδεχόμενα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας), την επιβολή απαγόρευσης σε όλες τις πτήσεις στον εναέριο χώρο της χώρας (ζώνη απαγόρευσης πτήσεων) και προέβλεπαν αυστηρές κυρώσεις στο καθεστώς Muammar Gaddafi και στους υποστηρικτές του.

³ Το Σαχέλ (Sahel) είναι μία ιδιόμορφη λωρίδα γης με χαρακτηριστικά στέπας που βρίσκεται νότια της ερήμου Σαχάρα και εκτείνεται διαμέσου 10 Αφρικανικών χωρών: Της βόρειας Σενεγάλης, της Μαυριτανίας, του Μάλι, του βορείου μέρους της Μπουρκίνα Φάσο, του Νίγηρα, της βόρειας Νιγηρίας, του Τσαντ, του Σουδάν και τέλος των βόρειων κομματιών του Νότιου Σουδάν και της Ερυθραίας. Η περιοχή αποτελεί το συνδυαστικό κρίκο μεταξύ της Υποσαχάριας Αφρικής και της Μεσογειακής λεκάνης. Οι χώρες που αποτελούν τη λωρίδα του Σαχέλ, βρίσκονται σήμερα στη λίστα με τις φτωχότερες χώρες του κόσμου ενώ είναι αντιμέτωπες με επισιτιστική κρίση, αστάθεια και εμφάνιση του εξτρεμιστικού ισλαμισμού.

Ειδικά η Λιβύη δεν διαθέτει μια αναπτυγμένη εθνική ταυτότητα και η σχετικά ολιγόχρονη κρατική της υπόσταση⁴ βασίστηκε κυρίως σε έναν ευκαιριακό συμβιβασμό των διαφόρων φυλών και διαμοιρασμό των ρόλων, με την υποβοήθηση των εσόδων από την βιομηχανία των υδρογονανθράκων και την στυγνή καταπίεση υπό το κάλυμμα μιας εθνικιστικής αραβικής ιδεολογίας (περίοδος Καντάφι). Το πλούσιο υπέδαφος, η απουσία ισχυρής εθνικής ταυτότητας και ο σχετικά περιορισμένος πληθυσμός δημιουργούν τον πειρασμό στις γειτονικές πολυπληθείς χώρες (Αίγυπτο και Αλγερία) για την ενάσκηση πολιτικού ελέγχου επί της Λιβύης. Βέβαια οι φυλές της Λιβύης έχουν αποδείξει ότι αποκρούουν σθεναρά οποιαδήποτε γειτονική προσπάθεια χειραγώγησης των εσωτερικών εξελίξεων καίτοι αδυνατούν να συνομολογήσουν για μια κοινή εθνική πορεία⁵.

Σε κάθε περίπτωση ο αχανής χώρος της Λιβύης μπορεί να αποτελέσει βάση εξορμήσεως προς κάθε κατεύθυνση ενώ παρέχει πολύτιμες αεροναυτικές βάσεις για τον έλεγχο των γραμμών συγκοινωνιών της Μεσογείου. Τα νότια σύνορα της συνορεύουν με τις μελλοντικά επίφοβες περιοχές αστάθειας (ζώνη Σαχέλ) ενώ αποτελεί και πολυσύχναστη οδό διέλευσης προσφύγων και μεταναστών με κατεύθυνση την Ευρώπη. Τα ίδια ακριβώς δρομολόγια μπορούν να ακολουθήσουν και οι ισλαμιστικές εξτρεμιστικές ομάδες για διενέργεια τρομοκρατικών κτυπημάτων στην Ευρώπη ή για αποσταθεροποίηση των γειτονικών αραβικών κρατών.

Σημαντικός ο ρόλος της Λιβύης και στον ενεργειακό ανεφοδιασμό ή καλύτερα υποβοηθητικός στην απεξάρτηση της Ευρώπης από τους ρωσικούς υδρογονάνθρακες. Βέβαια η σημαντική μείωση της λιβυκής παραγωγής τα τελευταία χρόνια δεν προκάλεσε ιδιαίτερη αναστάτωση στις διεθνείς αγορές ενέργειας.⁶ Πλέον όμως των υδρογονανθράκων η χώρα θα μπορούσε να αποτελέσει ιδανικό χώρο για ανάπτυξη Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας με εύκολη πρόσβαση στη «διψασμένη» ευρωπαϊκή αγορά. Μάλιστα στο νότιο τμήμα υπάρχουν ενδείξεις για ύπαρξη ορυκτών καταλλήλων για την πυρηνική βιομηχανία.⁷

⁴ Κήρυξη ανεξαρτησίας στις 21 Δεκεμβρίου 1951 με πολίτευμα Συνταγματικής Μοναρχίας υπό τον βασιλέα Ιντρίς (Idris).

⁵ Στο παρελθόν η Λιβύη ήταν χωρισμένη σε 3 μεγάλες διοικητικές περιφέρειες (Κυρηναϊκή, Τριπολιτάνια, Φεζάν-Cyrenaica, Tripolitania, Fezzan), βασικά με φυλετικά κριτήρια. Ανταγωνισμοί για απόκτηση μεγαλύτερης ισχύος και πλούτου αναπτύσσονται μεταξύ αυτών των περιοχών και συχνά η Κυρηναϊκή και Τριπολιτάνια στρέφονται προς τις όμορες χώρες, αντίστοιχα Αίγυπτο και Τυνησία/Αλγερία, για ενίσχυση των θέσεων τους. Η περιοχή Φεζάν στα νοτιοδυτικά της χώρας χαρακτηρίζεται από αφιλόξενα ερημικά εδάφη και νομαδικές φυλές που μετακινούνται εντός και εκτός των συνόρων της περιοχής.

⁶ Η παραγωγή αργού πετρελαίου το 2021 (Ιανουάριος-Σεπτέμβριος) έχει ανέλθει στα 1,2 εκατομμύρια βαρέλια ανά ημέρα έναντι 390 χιλιάδων το 2020 προσεγγίζοντας το 80% των ρυθμών παραγωγής της δεκαετίας του 2000. Η Λιβύη εμφανίζεται στη 9^η θέση παγκοσμίως από πλευράς αποδεδειγμένων πετρελαϊκών αποθεμάτων έχοντας σημαντική υποχώρηση στην παραγωγή λόγω των εμφυλίων συγκρούσεων με σημαντική όμως αύξηση το 2021. Τα τελευταία έτη η Λιβύη καλύπτει κατά μέσο όρο το 5% των ευρωπαϊκών εισαγωγών πετρελαίου. Στο τομέα του φυσικού αερίου (αποδεδειγμένα κοιτάσματα) διαθέτει 53 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια (Tcf) κατέχοντας την 21^η θέση παγκοσμίως. Η ετήσια παραγωγή φυσικού αερίου ανέρχεται στα 0,6 Tcf με εξαγωγή του 42% της παραγωγής (40^η θέση παγκοσμίως με στοιχεία του 2015).

⁷ Κοιτάσματα ουρανίου συναντούνται στο γειτονικό Νίγηρα και Τσαντ.

Η στρατηγική σημασία της Λιβύης αναδεικνύεται και από τις ανεπιτυχείς προσπάθειες της να επιβάλει έλεγχο επί γειτονικών χωρών συμπεριλαμβανομένης και της πολυπληθέστερης Αιγύπτου. Το καλοκαίρι του 1977 σημειώθηκαν σφοδρότατες συγκρούσεις μεταξύ των ενόπλων δυνάμεων της Αιγύπτου και Λιβύης⁸ με συντριπτική επικράτηση της πρώτης. Το 1980-1981 η Λιβύη προσπάθησε να προσαρτήσει εδάφη του Τσαντ εισβάλλοντας στην περιοχή Αοζου (ύπαρξη κοιτασμάτων ουρανίου) από όπου αναγκάστηκε να υποχωρήσει λόγω της δυτικής (κυρίως γαλλικής αντίδρασης). Αξιοσημείωτος ήταν και ο ηγετικός ρόλος της Λιβύης στον Οργανισμό Αφρικανικής Ενότητας που επί της εποχής Καντάφι κατόρθωσε να αναλάβει.

ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

Η αδυναμία των δύο αντιπάλων μερών, GNA⁹ και LNA¹⁰ (παρά την εξωτερική πολύπλευρη ενίσχυση τους), να επικρατήσουν στα πεδία των μαχών οδήγησε το καλοκαίρι του 2020 σε μια de facto ανακωχή. Ταυτόχρονα, προσπάθειες του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ)¹¹ και της διεθνούς κοινότητας ανάγκασαν τα αντιμαχόμενα μέρη στην επανέναρξη πολυεπίπεδων συνομιλιών για εξεύρεση μιας ειρηνικής λύσης στη λιβυκή κρίση. Η υπό τη διεθνή κοινότητα διαδικασία ειρήνευσης (επικαλούμενη «Libya-owned and UN-facilitated») πέτυχε τη σύναψη συμφωνίας για κατάπαυση του πυρός (Agreement for a complete and permanent ceasefire) τον Οκτώβριο του 2020,¹² τη συγκρότηση νέας προσωρινής εκτελεστικής αρχής που επελέγη από το Φόρουμ Πολιτικού Διαλόγου της Λιβύης (LPDF)¹³ τον Φεβρουάριο του 2021 και την ορκωμοσία της προσωρινής Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας¹⁴ ενώπιον της Βουλής των Αντιπροσώπων¹⁵ στις 15 Μαρτίου 2021. Η νέα Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας είναι μεταβατική, με αντιπροσώπευση όλων των ομάδων και περιοχών και έχει ως αποστολή την ομαλή διεξαγωγή των προεδρικών και κοινοβουλευτικών εκλογών προγραμματιζονται για τις 24 Δεκεμβρίου 2021

⁸ Οι συγκρούσεις προκλήθηκαν εξ αφορμής της επιθετικής στάσης του Λίβυου ηγέτη Καντάφι έναντι της ειρηνευτικής προσέγγισης της Αιγύπτου (Πρόεδρος Σαντάτ) με το Ισραήλ.

⁹ Government of National Accord (GNA).

¹⁰ Libyan National Army (LNA).

¹¹ Το Συμβούλιο Ασφαλείας με την απόφαση 2009/11 στις 16 Σεπτεμβρίου 2011 ίδρυσε την αποστολή υποστηρίξεως UN Support Mission in Libya (UNSMIL), η θητεία της οποίας ανανεώνεται με διαδοχικές αποφάσεις του ΣΑ. Η ισχύουσα σήμερα εντολή λήγει στις 31 Δεκεμβρίου 2022.

¹² UN Security Council, S/2020/1043/27 October 2020, <https://undocs.org/en/S/2020/1043>. Το έγγραφο μεταξύ άλλων κάνει λόγο και για την πλήρη αποχώρηση από τη Λιβύη των μισθοφόρων και ξένων δυνάμεων.

¹³ Libyan Political Dialogue Forum (LPDF). Το όργανο αυτό απαρτιζόμενο από αντιπροσώπους όλων των πλευρών και περιοχών της Λιβύης κατέληξε στη σύνταξη ενός οδικού χάρτη για την ειρήνευση της χώρας και επέλεξε βασικά όργανα, όπως το interim Presidency Council και τη Interim Government of National Unity για την προσωρινή διακυβέρνηση της χώρας και τη διεξαγωγή των προγραμματιζόμενων εκλογών.

¹⁴ Interim Government of National Unity (GNU). Η GNU αποτέλεσε κατά κάποιο τρόπο μετεξέλιξη της αναγνωριζόμενης από τον ΟΗΕ Government of National Accord (GNA), αλλά υπό μια ευρύτερη και αντιπροσωπευτικότερη εκπροσώπηση αναγνωριζόμενη από όλες τις πλευρές.

¹⁵ House of Representatives (HoR). Η Βουλή των Αντιπροσώπων που εκλέχθηκε στις εκλογές του 2015 και λόγω των εμφυλίων συγκρούσεων εγκαταστάθηκε στο Tobruk της Ανατολικής Λιβύης.

σύμφωνα με τον LPDF road map (οδικό χάρτη).¹⁶ Οι πλέον πρόσφατες αποφάσεις (Resolutions) του Συμβουλίου Ασφαλείας, S/RES/2570 (2021)¹⁷ και S/RES/2571(2021)¹⁸, αμφότερες υιοθετήθηκαν στις 16 Απριλίου 2021, ανακεφαλαιώνουν τις στοχεύσεις και τα βασικά συμφωνηθέντα σημεία για τη Λιβύη ενώ αποτελούν δεσμευτικά κείμενα για όλα τα μέρη. Οι μεταγενέστερες αποφάσεις S/RES 2595 (2021)/16 Σεπτεμβρίου 2021¹⁹ και S/RES 2599(2021)/Οκτωβρίου 2021²⁰ αναφέρονται στην ανανέωση της θητείας της UN Support Mission in Libya (UNSMIL).

Το LPDF επέλεξε τις παρακάτω δύο προσωπικότητες για την προσωρινή επάνδρωση των βασικών θεσμών του κράτους:

- Πρόεδρος του Libyan Presidential Council (τριμελές Προεδρικό Συμβούλιο) ο Mohamed Yunus al-Menfi (Μοχάμεντ αλ Μενφί), διπλωμάτης και πολιτικός από το Tobruk. Είχε διατελέσει πρεσβευτής της Λιβύης στην Ελλάδα από όπου και απελάθηκε ένεκα του τουρκολιβυκού μνημονίου (Δεκέμβριος 2019).
- Πρωθυπουργός της interim Government of National Unity ο Abdulhamid Mohammed Al-Dabaiba (συχνά αναγράφεται ως Dbeibah), επιχειρηματίας και πολιτικός από τη Misrata.²¹

Καίτοι οι στρατιωτικές συγκρούσεις μεταξύ των δύο αντιμαχόμενων έχουν σταματήσει από το καλοκαίρι του 2020 εξακολουθούν να παρατηρούνται σποραδικές εκρήξεις βίας από ένοπλες ομάδες- σε όλη την επικράτεια- για διεκδίκηση τοπικής ισχύος ή για καθαρά εγκληματικές ενέργειες. Επίσης δεν έχει παρατηρηθεί αξιόλογη απομάκρυνση των ξένων μισθοφόρων και δυνάμεων ενώ συνεχίζεται μάλιστα η μεταφορά πολεμικού υλικού προς τους αντίπαλες ομάδες.²²

Σημαντική δυστοκία παρατηρείται και στην έγκριση -μέσω πραγματικά πολλών εμπλεκόμενων οργάνων- των εκλογικών διαδικασιών καθώς και του

¹⁶ Για μια σύνοψη των επαφών, συνομιλιών και των αποτελεσμάτων, μεταξύ των διαφόρων λιβυκών μερών και των οργάνων της διεθνούς κοινότητας βλέπε στις εκθέσεις του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ, UN/Security Council/UN Support Mission in Libya/Report of the Secretary General, <https://unsmil.unmissions.org/documents>

¹⁷ <https://unsmil.unmissions.org/sites/default/files/n2109656.pdf>

¹⁸ https://unsmil.unmissions.org/sites/default/files/n2109669_0.pdf

¹⁹ https://unsmil.unmissions.org/sites/default/files/res_2595_2021_e.pdf

²⁰ https://unsmil.unmissions.org/sites/default/files/res_25992021_unsmil_technical_rollover_adopted_e.pdf

²¹ Η εκλογή του μάλλον ήταν έκπληξη. Φήμες κυκλοφόρησαν για κρούσματα δωροδοκίας μελών των LPDF κατά τη διάρκεια της διαδικασίας στην Τύνιδα. Υπήρξαν επίσης και δημοσιεύματα ότι η UNSML προτίμησε να αγνοήσει τις ενδείξεις παρά να θέσει σε κίνδυνο τη διαδικασία ειρήνευσης, βλέπε ενδεικτικά στον Guardian: <https://www.theguardian.com/world/2021/mar/10/libyan-parliament-approves-unity-government>

²² Η τελευταία έκθεση του Γενικού Γραμματέα, UN/SC/S/2021/752/25 August 2021, στην παράγραφο 7 αναφέρει: «Foreign forces and mercenaries continued to operate throughout Libya, with no discernible abatement of their activities... At airbases in the Sirte and Jufrah area, the movement of foreign fighter jets and cargo aircraft providing logistical support to foreign mercenaries also continued unabated.» https://unsmil.unmissions.org/sites/default/files/s_2021_752_-_sg_report_on_unsmil_-_25_aug_21_002.pdf

διορισμού υψηλόβαθμων οργάνων (πχ Διοικητής της Κεντρικής Τράπεζας, Επικεφαλής της Εθνικής Αρχής Ελέγχων).

Μάλιστα ο Special Envoy του Γενικού Γραμματέα²³ σε ενημέρωση των Υπουργών Εξωτερικών του Συμβουλίου Ασφαλείας (15 Ιουλίου 2021) εξέφρασε τις ανησυχίες του σχετικά με τις ευρύτερες επιπτώσεις των καθυστερήσεων και του διαφαινόμενου αδιεξόδου στην αποδοχή των εκλογικών διαδικασιών από τους εμπλεκόμενους λιβυκούς πολιτικούς και θεσμικούς παράγοντες. Προειδοποίησε μάλιστα ότι εάν το αδιέξοδο σχετικά με τη συνταγματική βάση των εκλογών δεν επιλυθεί γρήγορα και εάν οι βασικοί ηγέτες της χώρας δεν επιδείξουν την πολιτική βούληση να καταλήξουν σε λύση και στους απαιτούμενους συμβιβασμούς για την εφαρμογή της, η πρόσφατη θετική δυναμική θα μπορούσε να αντιστραφεί.

Τον Σεπτέμβριο το House of Representatives (HoR), η Βουλή των Αντιπροσώπων με έδρα το Tobruk, υιοθέτησε Νόμο για τη διεξαγωγή των Προεδρικών εκλογών. Ο Νόμος αυτός κατακρίθηκε ως προσαρμοσμένος για να επιτρέψει την υπό ευνοϊκές προϋποθέσεις υποψηφιότητες των δύο ισχυρών προσωπικοτήτων της Ανατολικής Λιβύης, του στρατηγού Khalifa Haftar και του εκπροσώπου του HoR, Aguila Saleh. Ο Νόμος αυτός επιστράφηκε στο HoR ως ανεπαρκής από τη High National Election Commission (HNEC). Αντίστοιχα απορρίφθηκε και από το High Council of State (HCS).²⁴ Ακολούθησε η άρση της εμπιστοσύνης του HoR από την κυβέρνηση του πρωθυπουργού Al-Dabaiba (Dbeibah), με πρόφαση οικονομική κακοδιαχείριση και ανισοβαρείς συμφωνίες με τρίτες χώρες.²⁵ Η κίνηση αυτή, κυρίως συμβολικής σημασίας δυναμιτίζει το προεκλογικό σκηνικό και δημιουργεί υπόβαθρο μη αποδοχής των εκλογικών αποτελεσμάτων. Οι αμφιβολίες για τη διενέργεια των εκλογών ενισχύθηκαν μετά τις δηλώσεις εκπροσώπου του HoR, Abdullah Bliheg, στις 04 Οκτωβρίου, περί αναβολής των κοινοβουλευτικών εκλογών για ένα μήνα ώστε να ολοκληρωθούν απρόσκοπτα και την προβλεπόμενη ημερομηνία -24 Δεκεμβρίου- οι βαρύνουσας σημασίας προεδρικές εκλογές.²⁶ Την ίδια ημέρα, ο ίδιος εκπρόσωπος ανακοίνωσε ότι το HoR υιοθέτησε σχέδιο Νόμου για τη διεξαγωγή των κοινοβουλευτικών εκλογών.²⁷ Το σχέδιο Νόμου φαίνεται ότι συνάντησε αντιρρήσεις από αρκετά μέλη του HoR και επικρίθηκε ακόμη εκ των έσω για τη μη τήρηση των προβλεπομένων διαδικασιών. Και αυτό το Νομοσχέδιο απορρίφθηκε από το ευρισκόμενο στη Τρίπολη High Council of State (HCS).²⁸ Η αδυναμία επίτευξης συμφωνίας καθιστά αβέβαιη την

²³ UN Special Envoy for Libya and Head of UNSMIL, JÁN KUBIŠ (Σλοβάκος διπλωμάτης και Υπουργός Εξωτερικών. Ανέλαβε τα καθήκοντα για τη Λιβύη τον Ιανουάριο του 2021).

²⁴ Το όργανο αυτό λειτουργεί ως «Γερουσία» της χώρας με συμβουλευτικό ρόλο και θεωρείται ότι επηρεάζεται σε σημαντικό βαθμό από την Μουσουλμανική Αδελφότητα.

²⁵ <https://www.theguardian.com/world/2021/sep/29/libya-credible-elections-or-another-failed-bid-at-nation-building>

²⁶ <https://www.aljazeera.com/news/2021/10/5/libya-legislative-elections-delayed-until-january-parliament>

²⁷ <https://www.aljazeera.com/news/2021/10/4/libya-parliament-adopts-law-on-legislative-elections>

²⁸ <https://www.france24.com/en/africa/20211005-libyan-lawmakers-postpone-parliamentary-elections-until-january>

εμπρόθεσμη διεξαγωγή των διπλών εκλογών θέτοντας σε κίνδυνο την όλη ειρηνευτική διαδικασία.

Παραδόξως ο επικεφαλής του High National Election Commission (HNEC), Imed al-Sayeh, στις 07 Οκτωβρίου δήλωνε στο AFP news agency ετοιμότητα 80%-90% για τη διεξαγωγή προεδρικών και κοινοβουλευτικών εκλογών τον Δεκέμβριο και Ιανουάριο.²⁹ Μάλιστα στις 24 Οκτωβρίου δήλωσε ότι στα μέσα Νοεμβρίου θα ξεκινήσει η διαδικασία καταγραφής των υποψηφίων για τις διπλές εκλογές που θα διεξαχθούν στις 24 Δεκεμβρίου οι προεδρικές (πρώτος γύρος) και σε ένα μήνα αργότερα οι κοινοβουλευτικές μαζί με το δεύτερο γύρο των προεδρικών.³⁰ Εντύπωση προκαλεί η βεβαιότητα του επικεφαλής του HNEC καθώς δεκάδες ζητήματα περί των εκλογών και αντίστοιχες συνταγματικές ρυθμίσεις βρίσκονται σε εκκρεμότητα και οι απαιτούμενες συμφωνίες μεταξύ HoR και HCS φαίνονται ανέφικτες ειδικά σε ένα τόσο μικρό διάστημα μέχρι τις 24 Δεκεμβρίου.³¹

Όλοι οι διεθνείς οργανισμοί και εκπρόσωποι τους συνεχώς τονίζουν την πρόθεση διεξαγωγής αμοιτέρων των εκλογών στις 24 Δεκεμβρίου και πιέζουν όλες τις πλευρές για την επίτευξη και εφαρμογή των αναγκαίων συμφωνιών.

Διαφαίνεται ότι οι εκπρόσωποι της Ανατολικής Λιβύης είναι υπέρ της διεξαγωγής αρχικά των Προεδρικών εκλογών και εν συνεχεία των κοινοβουλευτικών γεγονός που έρχεται σε αντίθεση με την ακριβώς αντίθετη στόχευση των εκπροσώπων της Δυτικής Λιβύης. Οι τελευταίοι θεωρούν ότι ένας ισχυρός Πρόεδρος θα περιορίσει την ισχύ των πολλαπλών ομάδων που εκπροσωπούν την Τριπολιτάνια επηρεάζοντας ανάλογα και τα αποτελέσματα των κοινοβουλευτικών εκλογών. Επί του παρόντος, θεωρείται βέβαιο ότι υποψήφιοι για την Προεδρία θα κατέλθουν οι δύο ισχυροί άνδρες της Ανατολικής Λιβύης, Khalifa Haftar και Aguila Saleh, καίτοι υπάρχουν αμφιβολίες αν θα είναι ικανοί να συγκεντρώσουν τις απαιτούμενες ψήφους από το πολυπληθέστερο δυτικό τμήμα της χώρας. Μόλις πρόσφατα ανακοινώθηκε και η υποψηφιότητα του υιού του εκλιπόντος δικτάτορα Kaddafi, Saif al-Islam Gaddafi,³² υποψηφιότητα που πιθανολογείται ότι θα τύχει και της τουρκικής υποστήριξης.

Εικάζεται ότι οι εκλεγέντες από το LPDF σημερινοί ηγέτες, Menfi και Dbeibah, επιδιώκουν να παρεμποδίζουν την επίτευξη συμφωνίας για τις εκλογικές διαδικασίες με σκοπό να επιμηκύνουν την παραμονή τους στην εξουσία ενισχύοντας

²⁹<https://www.aljazeera.com/news/2021/10/8/libya-ready-for-polls-despite-disputes-over-laws-elections-chief>

³⁰<https://www.aljazeera.com/news/2021/10/24/libya-to-start-registering-election-candidates-in-november>

³¹ Σύμφωνα με τη Libyan Political Agreement που υπογράφηκε το 2015, το High Council of State (HCS), με έδρα την Tripoli και το House of Representatives (HoR) στο Tobruk, πρέπει να συμφωνήσουν πάνω στη συνολική διαδικασία διεξαγωγής των εκλογών. Οι πρόσφατες ειρηνευτικές διευθετήσεις υπό την αιγίδα του ΟΗΕ δεν έχουν κάποια πρόβλεψη για υπέρβαση της αδυναμίας ευρέσεως κοινής λύσεως με τη διαμεσολάβηση ή λήψη οριστικής αποφάσεως διεθνούς οργάνου.

³² <https://www.bbc.com/news/world-africa-59280215>. Παρεμπιπτόντως ο Saif al-Islam Gaddafi ερευνάται από το International Criminal Court για πιθανά εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.

και τις πιθανότητες επικράτησης τους σε μεταγενέστερες εκλογές.³³ Ένα τέτοιο σενάριο φαίνεται ότι διευκολύνει τις αντικρουόμενες -αλλά μέχρι ενός σημείου συμβατές- τουρκικές και ρωσικές επιδιώξεις που εξασφαλίζουν αμφότεροι την παραμονή των δυνάμεων τους άρα και τον έλεγχο επί των «πελατών» τους.³⁴

Οι δηλώσεις των δύο επικεφαλής, Menfi και Dbeibah, μετά την ολοκλήρωση της Διάσκεψης στο Παρίσι (12-13 Νοεμβρίου 2021), του μεν πρώτου περί παράδοσης της εξουσίας σε περίπτωση που η εκλογική επιτροπή (HNEC) καταφέρει να διεξαγάγει βουλευτικές και προεδρικές εκλογές στις 24 Δεκεμβρίου και του δευτέρου σε περίπτωση που η εκλογική διαδικασία διεξαχθεί με «συναινετικό και δίκαιο τρόπο», αφήνουν πολλές αμφιβολίες για τις εξελίξεις της επομένης ημέρας των εκλογών αλλά και τις διαθέσεις και φιλοδοξίες των προαναφερομένων.³⁵ Δυστυχώς είναι πιθανόν ότι κάποια από τα διορισμένα από τη LPDF προσωρινά όργανα διακυβέρνησης της χώρας -με αποστολή να πραγματοποιήσουν τις διπλές εκλογές- να αρνηθούν να αποδεχθούν τα εκλογικά αποτελέσματα οδηγώντας σε ακόμη μεγαλύτερο πολιτικό και νομικό χάος την ήδη υπάρχουσα περίπλοκη κατάσταση.

Πέραν των διαφορετικών στοχεύσεων των διαφόρων περιοχών της Λιβύης, η ανυπαρξία ενός εκλεγμένου ή αποδεκτού και νομιμοποιημένου πολιτικού θεσμού, λόγω των εμφυλίων συγκρούσεων της τελευταίας δεκαετίας, δημιουργεί ένα κενό το οποίο εκμεταλλεύονται οι διάφορες ομάδες και elite -που διεκδικούν και διαμοιράζονται τις εξουσίες- και κωλυσιεργούν κάθε προσπάθεια μιας επιστροφής στην κανονικότητα που ενδέχεται να καταργήσει ή μειώσει τα προνόμια τους. Στις ενέργειες τους αυτές έχουν την υποστήριξη εξωτερικών δυνάμεων -με αντικρουόμενα επιδιώξεις- αλλά επιπλέον καθημερινά αυξάνονται και τα ακραία στοιχεία που επιβάλλουν με τη δύναμη των όπλων τα συμφέροντα ή ιδεολογίες τους στους απελπισμένους πολίτες της Λιβύης.

Ενδεικτικό της αστάθειας και ρευστότητας είναι οι πληροφορίες περί παύσεως εκ των καθήκοντων της Υπουργού Εξωτερικών της χώρας, Najla Mangoush, σύμφωνα με ανακοίνωση του τριμελούς Προεδρικού Συμβουλίου (06 Νοεμβρίου), για «διαχειριστικές παραβάσεις» και η απαγόρευση εξόδου της από τη χώρα. Λίγες ώρες αργότερα, ο εκπρόσωπος της GNU δήλωνε ότι το Προεδρικό συμβούλιο δεν έχει ανάλογες αρμοδιότητες να παύσει την Υπουργό Εξωτερικών και αυτή θα συνεχίσει να ενασκει κανονικά τα καθήκοντα της.³⁶ Η αμερικανοσπουδασμένη

³³ Να σημειωθεί ότι αμφότεροι αποκλείονται από τη δυνατότητα συμμετοχής στις επικείμενες προεδρικές και κοινοβουλευτικές εκλογές. Η δυσαρμονία κατοχής πολιτικού-στρατιωτικού αξιώματος είναι αυτή που οδήγησε τους Aguila Saleh και Khalifa Haftar να αποσυρθούν (έστω και προσωρινά) στο όριο της τρίμηνης προθεσμίας από τα καθήκοντα τους, διατηρώντας το δικαίωμα της επιστροφής τους σε περίπτωση αποτυχίας εκλογής τους.

³⁴ <https://www.theguardian.com/world/2021/sep/29/libya-credible-elections-or-another-failed-bid-at-nation-building>

³⁵ <https://www.kathimerini.gr/politics/foreign-policy/561583780/diaskepsi-livyis-apochorisi-misthoforon-zitise-i-diaskepsi-to-keimeno-symperasmaton/>

³⁶ <https://www.aljazeera.com/news/2021/11/7/najla-mangoush-libyas-ruling-council-suspends-foreign-minister> και <https://www.reuters.com/world/africa/libyas-presidency-council-suspends-foreign-minister-spokesperson-says-2021-11-06/>

Υπουργός έχει ταχθεί υπέρ διεξαγωγής των διπλών εκλογών στις 24 Δεκεμβρίου και συχνά διακηρύσσει την ανάγκη της άμεσης απομάκρυνσης των μισθοφόρων και των ξένων δυνάμεων. Όπως διαφαίνεται (με την συνέχιση της ενάσκησης των καθηκόντων από την Υπουργό) η κρίση αυτή μεταξύ Προεδρίας και GNU φαινομενικά ξεπεράστηκε αλλά είναι ενδεικτική των πολλαπλών αντιθέσεων που υπάρχουν στα διαφορετικά κυβερνητικά όργανα. Ενδεχομένως η κίνηση της απομάκρυνσης της Υπουργού Εξωτερικού να αποσκοπούσε στο να μειώσει τις όποιες ελπίδες επιτυχίας της διεθνούς διάσκεψης που διοργάνωσε στις 12-13 Νοεμβρίου η Γαλλία για τη Λιβύη. Ορισμένες χώρες (κυρίως Τουρκία) εναντιώθηκαν στη γαλλική πρωτοβουλία υπό την πρόφαση ότι παρόμοιες προσπάθειες δρομολογήθηκαν από το Βερολίνο (ανάλογες διασκέψεις) ενώ το Παρίσι έχει κατηγορηθεί ότι έχει εμπλακεί ενεργά στη λιβυκή κρίση. Τελικά στη διάσκεψη στο Παρίσι συμμετείχαν οι περισσότερες ενδιαφερόμενες χώρες (συμπεριλαμβανομένης και της μεταβατικής κυβέρνησης της Λιβύης) καθώς και η αμερικανίδα Αντιπρόεδρος Kamala Harris.³⁷ Γαλλία και ΗΠΑ έχουν ταχθεί υπέρ της άμεσης διεξαγωγής των διπλών εκλογών και της απομάκρυνσης των ξένων μαχητών. Στη διάσκεψη των Παρισίων συμμετείχε και ο Έλληνας Πρωθυπουργός σε αντίθεση με τη μη συμμετοχή της Ελλάδος στις διασκέψεις του Βερολίνου. Η ελληνική πρόσκληση συμμετοχής προτάθηκε ως ο λόγος της αρχικής τουρκικής άρνησης συμμετοχής στην εν λόγω διάσκεψη καίτοι την τελευταία στιγμή υπαναχώρησε από την άκαμπτη στάση και εκπροσωπήθηκε από τον Αναπληρωτή Υπουργό Εξωτερικών Sedat Önal.³⁸

Κατά τη διάρκεια της Διάσκεψης, ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών τόνισε ότι ο πρωταρχικός στόχος της διεθνούς κοινότητας είναι η εξασφάλιση της ειρήνης στην Λιβύη. Υπογράμμισε ότι τα Ηνωμένα Έθνη υποστηρίζουν την διοργάνωση χωρίς αποκλεισμούς αξιόπιστων βουλευτικών και προεδρικών εκλογών στις 24 Δεκεμβρίου, όπως προβλέπεται στον Πολιτικό Οδικό Χάρτη που εγκρίθηκε το 2020 και ορίστηκε με την απόφαση 2570 (2021) του Συμβουλίου Ασφαλείας. Οι εκλογές αυτές κρίνονται από τη διεθνή κοινότητα ως ένα ουσιαστικό επόμενο βήμα στον δρόμο προς την ειρήνη και τη σταθερότητα. Ο Γενικός Γραμματέας κάλεσε όλα τα κόμματα της Λιβύης να συμμετάσχουν στην εκλογική διαδικασία και να σεβαστούν τα εκλογικά αποτελέσματα. Σημείωσε ότι η παρουσία ξένων στοιχείων στις εσωτερικές πολιτικές και υποθέσεις ασφαλείας της Λιβύης αποτελεί συνεχή σοβαρή ανησυχία και ζήτησε να σταματήσει κάθε ξένη παρέμβαση και να υπάρξει μια σταδιακή, ισορροπημένη, διαδοχική και συγχρονισμένη αποχώρηση όλων των μισθοφόρων, ξένων μαχητών και ξένων δυνάμεων.

Το κοινό ανακοινωθέν συμπερασμάτων της Διάσκεψης καίτοι απηχεί τις παραπάνω τοποθετήσεις και αναθέτει εποπτικό ρόλο σε διεθνή όργανα (UNSMIL και 5+5 Joint Military Commission /JMC) για τη διεξαγωγή των εκλογών και την επίβλεψη της απομάκρυνσης των ξένων δυνάμεων και μισθοφόρων, επί της ουσίας

³⁷ <https://www.reuters.com/article/us-libya-france-summit-usa-idUSKBN2HP16P>

³⁸ <https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/deputy-fm-onal-to-attend-paris-conference-on-libya>

δεν καθιερώνει κάποιον «εξαναγκαστικό» μηχανισμό επιβολής της εφαρμογής των εγκριθέντων σημείων και περιορίζεται σε εκκλήσεις συμμόρφωσης των μερών.³⁹

Η πολιτική όμως σημασία των διαλαμβανομένων στο κοινό ανακοινωθέν της Διεθνούς Διασκέψεως για την Λιβύη είναι σημαντική, ειδικότερα για το χρονικό σημείο κατά το οποίο έλαβε χώρα. Περιείχε σαφές μήνυμα προς κάθε πλευρά που θα επιχειρούσε να διαταράξει την διαδικασία πολιτικής μεταβάσεως και των προκηρυχθεισών εκλογών, μέσω απειλής επιβολής κυρώσεων. Εξίσου ισχυρό είναι το μήνυμα για το ότι το κοινό ανακοινωθέν θέτει σαν προτεραιότητα την αποχώρηση από το Λιβυκό έδαφος όλων των ξένων δυνάμεων, συμπεριλαμβανομένων και της Τουρκίας. Εννοείται ότι αυτή η διατύπωση αφορά ιδιαιτέρως την Τουρκία, εξ ου και προκάλεσε διευκρινιστική αντίδραση Τούρκων αξιωματούχων περί «πιθανής αποχώρησης εφόσον το ζητήσει η κυβέρνηση που θα σχηματισθεί μετά τις εκλογές». Θετική είναι επίσης η σαφής αναφορά στην επιχείρηση IRINI και στην συμβολή της στην επιτήρηση του εμπάργκο όπλων στην Λιβύη.

Κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι η αναφορά στα γεγονότα συμπεριλαμβάνει και τη δεύτερη εβδομάδα του Νοεμβρίου και ενδεχομένως με τη δημοσίευση του κειμένου, τμήματα του να έχουν καταστεί ανεπίκαιρα.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ

Δεν έχουν παρατηρηθεί σημαντικές μεταβολές στην ισορροπία δυνάμεων των δύο αντιμαχομένων πλευρών από τον Ιούνιο του 2020 που τέθηκε σε εφαρμογή η συμφωνίας των εχθροπραξιών. Αμφότερες οι πλευρές αντιλήφθηκαν ότι παρά την εξωτερική υποστήριξη που λαμβάνουν δεν υφίστανται οι προϋποθέσεις για μια συντριπτική στρατιωτική επικράτηση τους ειδικά για όσο διάστημα οι ξένοι πατρόνες τους είναι πρόθυμοι να εντείνουν την εμπλοκή τους σε περίπτωση που διαφανούν συνθήκες επικράτησης της μιας πλευράς. Η δυναμική τουρκική παρέμβαση είναι αυτή που διέσωσε την κυβέρνηση του GNA και εμπόδισε την κατάληψη της Tripoli την άνοιξη του 2020 από τις δυνάμεις του LNA. Αντίθετα η ανεπίσημη αιγυπτιακή προειδοποίηση περί δυναμικής επέμβασης είναι αυτή που σταμάτησε τις δυνάμεις του GNA έξω από την πόλη Sirtí όταν η πλάστιγγα έγερνε υπέρ των δυνάμεων της Tripolitania.

Έκτοτε οι αντιμαχόμενες πλευρές διέκοψαν τις εχθροπραξίες και επικεντρώθηκαν στην ενίσχυση των δυνάμεων τους και την εξασφάλιση ελέγχου στις περιοχές που κατέχουν. Η εξωτερική ενίσχυση τους με πολεμικό υλικό συνεχίζεται όπως και η παρουσία ξένων μισθοφορικών δυνάμεων. Για την παρεμπόδιση της μεταφοράς πολεμικού υλικού στις αντιμαχόμενες πλευρές το Συμβούλιο Ασφαλείας με την Απόφαση 2292/2016 επέτρεψε την επιθεώρηση της παραβίασης του embargo

³⁹ Το πλήρες κείμενο των συμπερασμάτων της Διάσκεψης (στην ελληνική γλώσσα): <https://www.kathimerini.gr/politics/foreign-policy/561583780/diaskepsi-livyis-apochorisi-misthoforon-zitise-i-diaskepsi-to-keimeno-symperasmaton/>

όπλων στη Λιβύη στην ανοικτή θάλασσα.⁴⁰ Οι παραβιάσεις όπλων ελέγχονται από την Επιχείρηση «Itrini» της Ευρωπαϊκής Ένωσης (συμμετοχή και της Ελλάδος). Η Επιχείρηση ξεκίνησε στις 31 Μαρτίου 2020 μετά τη διάσκεψη του Βερολίνου για τη Λιβύη μάλλον με φτωγά αποτελέσματα καθώς ο έλεγχος καθίσταται δυσχερής κατόπιν των αρνήσεων κρατών να συναινέσουν σε αυτές.

Οι μισθοφορικές δυνάμεις, κυρίως από το Τσαντ, Σουδάν και Συρία, αλλά και μισθοφόροι της ελεγχόμενης από τη Μόσχα εταιρείας Wagner (στο πλευρό του LNA) υπολογίζονται συνολικά σε 20.000 άτομα. Είναι γεγονός ότι η μαχητική ικανότητα των διαφόρων μισθοφορικών ομάδων είναι κατώτερη από αυτή των μαχητών της Wagner στα επίπεδα εκπαίδευσης, εξοπλισμού και διοίκησης καίτοι οι πρώτοι υπερτερούν αριθμητικά. Όλες όμως οι ομάδες είναι εξαιρετικά ευαίσθητες στις απώλειες των μαχητών τους αποφεύγοντας την αποφασιστική σύγκρουση και ειδικά τον αιματηρό εκ συστάδην αγώνα βασιζόμενες κυρίως σε εκπομπή μεμακρυσμένων πυρών. Εξάιρεση αποτελούν οι εξτρεμιστικές ισλαμιστικές οργανώσεις που με φανατισμό και διάθεση αυτοθυσίας ενεργούν στη μάχη ενώ συχνές είναι και οι επιθέσεις αυτοκτονίας. Γενικά οι Λίβυοι πολίτες δεν είναι πρόθυμοι να στρατολογηθούν στις ένοπλες δυνάμεις ή πολιτοφυλακές των αντιμαχομένων πλευρών καθώς η ζωή σταδιακά επιστρέφει σε μια ομαλότητα και είναι ικανοί να καλύπτουν τις βιοτικές ανάγκες από άλλες διάφορες πηγές. Η πρόσφατη αύξηση της παραγωγής υδρογονανθράκων επέτρεψε την κυβέρνηση να επαναφέρει μερικώς μια «πολιτική επιδομάτων» με αποτέλεσμα την αύξηση της απροθυμίας των Λίβυων να καταταχθούν με συνεπακόλουθο τη συνέχιση της εξάρτησης από μισθοφορικές ομάδες άρα και τη μισθοδοσία τους.

Η μαχητική ικανότητα των «επισημών» στρατευμάτων των αντιμαχομένων παραμένει χαμηλή παρά την εμπλοκή ξένων εκπαιδευτών (κυρίως από Τουρκία για δυνάμεις του GNA και από ΗΑΕ και Αίγυπτο για τον LNA). Διακρίνεται μια μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα στην αναβάθμιση των δυνάμεων της Δυτικής Λιβύης ως αποτέλεσμα της ανωτερότητας και τεχνογνωσίας των Τούρκων στρατιωτικών που τις πλαισιώνουν. Η Τουρκία φαίνεται ότι έχει διαθέσει ένα ολοκληρωμένο πακέτο υποστήριξης στις δυνάμεις του GNA που πλέον της παροχής εξοπλισμού, λογιστικής υποστήριξης και εκπαίδευσης παρέχει και πληροφοριακή υποστήριξη, επιχειρησιακή σχεδίαση και έλεγχο ακόμη και περιορισμένη εμπλοκή προσωπικού και μέσων στις επιχειρήσεις. Πιθανόν η Άγκυρα να επιδιώκει την στην κατάλληλη εποχή, επανάληψη της επιτυχίας των δυνάμεων του Αζερμπαϊτζάν έναντι των Αρμενίων (2020), στο μέτωπο της Λιβύης. Σε κάθε περίπτωση οι δυνάμεις του GNA και LNA αποβλέπουν περισσότερο στην διασφάλιση της εξουσίας και προνομίων των ηγετικών ομάδων στις περιοχές που ελέγχουν παρά στην επικράτηση επί των αντιπάλων τους σε συνθήκες σκληρής (και αβέβαιης) πολεμικής αναμέτρησης.

⁴⁰ Η εξουσιοδότηση για επιθεώρηση των πλοίων στην ανοικτή θάλασσα έχει ανανεωθεί για ένα ακόμη έτος με την Απόφαση 2578/2021 του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Γενικά η στρατιωτική κατάσταση επιβλέπεται από την 5+5 Joint Military Commission (JMC) με πρωταρχική αποστολή της την σταδιακή απομάκρυνση των μισθοφόρων, ξένων μαχητών και ξένων δυνάμεων από τη Λιβύη (withdrawal of mercenaries, foreign fighters and foreign forces from Libyan territory).⁴¹ Στις 08 Οκτωβρίου η JMC κατέληξε στην έγκριση ενός comprehensive Action Plan για την πραγματοποίηση της απόσυρσης. Η διαδικασία αυτή αναμένεται να είναι βραδεία καθώς ανακύπτουν συνεχώς διαδικαστικά προβλήματα και σκόπιμες καθυστερήσεις και σε καμία περίπτωση δεν αναμένεται να έχει υπάρξει σοβαρή πρόοδος μέχρι τις ημερομηνίες των εκλογών. Κατά συνέπεια εγείρεται το βάσιμο του αδιάβλητου της εκλογικής διαδικασίας, πέραν της μέχρι σήμερα ασυμφωνίας επί των εκλογικών ρυθμίσεων και από την παρουσία ξένων δυνάμεων και παρακρατικών ενόπλων οργανώσεων.

ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΩΝ ΞΕΝΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Η ρευστή κατάσταση στο πολυκερματισμένο πολιτικό και φυλετικό περιβάλλον της Λιβύης επιτείνεται από την εμπλοκή -σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό- ξένων δυνάμεων. Οι ΗΠΑ φαίνεται ότι διατηρούν μια συγκρατημένη και επιφυλακτική στάση επηρεασμένες ακόμη από το ατυχές τραγικό συμβάν στη Βεγγάζη⁴² αλλά και την αποτυχημένη στρατιωτική επιδρομή στο Μογκαντίσου της Σομαλίας.⁴³ Αναμφίβολα βασικός στόχος της Ουάσιγκτον είναι η ανάσχεση της ρωσικής επιρροής στη Λιβύη, επιρροή που απορρέει μέσα από την πολύπλευρη και δυναμική στήριξη της προς τις δυνάμεις του LNA. Δευτερευόντως οπωσδήποτε θα ήθελε διακαώς την απομάκρυνση του κινδύνου της μετατροπής της Λιβύης σε ένα ακόμη failed state και ορμητηρίου των ισλαμιστικών εξτρεμιστικών οργανώσεων στο υπογάστριο της Ευρώπης. Ιδιαίτερα αμερικανικά επιχειρηματικά συμφέροντα δεν εμφανίζονται καίτοι η διαπλοκή των υπερεθνικών εταιρειών καθιστά ενίοτε δύσκολο τον εντοπισμό τους. Υπό αυτά τα δεδομένα η τουρκική επέμβαση, παρά τις διαφορετικές αφετηρίες σκοπιμοτήτων και τις γενικότερες αμερικανικές αμφιβολίες έναντι της Άγκυρας, αντιμετωπίζεται με επιφύλαξη αλλά όχι αρνητικά, τουλάχιστον στο σημείο που έχει αποτρέψει την επικράτηση δυνάμεων που υποστηρίζονται από τη Μόσχα. Οι ΗΠΑ τάσσονται υπέρ της άμεσης διεξαγωγής των εκλογών θεωρώντας ότι οποιαδήποτε κυβέρνηση συνασπισμού προκύψει θα κλίνει περισσότερο προς τη Δύση και θα εργαστεί στην κατεύθυνση απομάκρυνση όλων των μισθοφορικών δυνάμεων απομακρύνοντας το ρωσικό κίνδυνο. Μάλιστα διαρρέεται, καίτοι έχει διαψευστεί, ότι στη διαδικασία του LPDF είχαν ανεπίσημα ταχθεί υπέρ της υποψηφιότητας του Aguila Saleh (επικεφαλής του HoR στο Tobruk και συνεργάτης του στρατηγού Khalifa Haftar).

⁴¹ <https://unsmil.unmissions.org/united-nations-welcomes-jmc%E2%80%99s-signing-action-plan-withdrawal-mercenaries-foreign-fighters-and>

⁴² Δολοφονία του Αμερικανού Πρέσβη στη Λιβύη και 3 ακόμη Αμερικανών από ισλαμιστές τρομοκράτες στις 11 Σεπτεμβρίου 2012.

⁴³ Η αποτυχημένη αμερικανική επιδρομή στην πρωτεύουσα της Σομαλίας στις 03-04 Οκτωβρίου 1993 για τη σύλληψη του πολέμαρχου που είχε ως αποτέλεσμα την εν συνεχεία απόσυρση των αμερικανικών δυνάμεων από την σπαρασσόμενη από τις εμφύλιες συγκρούσεις χώρα.

Σε αντίθεση η Ρωσία, ενισχυμένη από τις εξελίξεις στη Συρία και έχοντας καταφέρει να σημειώσει πωλήσεις στρατιωτικού υλικού στην Αίγυπτο αλλά και σε άλλες αραβικές χώρες, θεωρεί ότι μπορεί να καταλάβει μια δεσπόζουσα θέση και στη νέα Λιβύη. Για το στόχο αυτό δεν δίστασε να προβεί σε ενεργή συμμετοχή στις συγκρούσεις με την εμπλοκή της εταιρείας Wagner αλλά και τη διάθεση πολεμικού υλικού στις δυνάμεις του LNA. Κατά κάποιο μάλιστα τρόπο παρουσιάζεται ως ο εγγυητής των κοσμικών καθεστώτων της Μέσης Ανατολής εναντίον του ισλαμικού εξτρεμισμού ανεχόμενη τις συχνές εκ μέρους τους κατάφορες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Έχοντας εξασφαλίσει την υποστήριξη και άλλων κρατών της περιοχής (ΗΑΕ, Αίγυπτος, Σαουδική Αραβία) εκτιμάται ότι θα συνεχίσει την παροχή βοήθειας προς τις ομάδες της Κυρηναϊκής στον ανταγωνισμό τους με την Τριπολιτάνια.

Η Γαλλία με τις ευρύτερες στρατηγικές στοχεύσεις στη Μέση Ανατολή-Ανατολική Μεσόγειο και Σαχέλ επιθυμεί να έχει πρωταγωνιστικό ρόλο στις εξελίξεις της Λιβύης. Η γαλλική Total, εδώ και χρόνια ανταγωνίζεται σκληρά την ιταλική Eni στον χώρο της Βορείου Αφρικής με την τελευταία να κατέχει προνομιακή εμπορική θέση στη Λιβύη. Ο ανταγωνισμός αυτών των δύο εταιρειών αλλά και η επιζήτηση μεγαλύτερου πολιτικού ελέγχου έχουν οδηγήσει τις δύο δυτικές αυτές κυβερνήσεις σε μη ταυτόσημες θέσεις για το μέλλον της Λιβύης. Η Ιταλία -εξ αφορμής σημαντικών ενεργειακών συμβολαίων- έχει συνταχθεί πιο ενεργά με την πλευρά της Τρίπολης κρατώντας μια στάση που επί του πρακτέου υπήρξε υποστηρικτική της τουρκικής επέμβασης. Σε αντίθεση το Παρίσι τάχθηκε ενεργά υπέρ της Κυρηναϊκής και των δυνάμεων του LNA έχοντας μάλιστα αφήσει να αιωρείται η φήμη ακόμη και για ενεργό στρατιωτική εμπλοκή. Η γαλλική αυτή πολιτική δεν απορρέει μόνο από επιχειρηματικούς σχεδιασμούς αλλά αποτελεί τμήμα της γενικότερης επιθυμίας ανάληψης πρωταγωνιστικού ρόλου στην ευρύτερη περιοχή, σχεδιασμός που τη φέρνει σε πλήρη αντίθεση με την Άγκυρα.

Η Γερμανία, μη έχοντας ιδιαίτερες επιδιώξεις και επιχειρηματικά σχέδια προσπαθεί να εμφανιστεί ως ο αντικειμενικός ευρωπαϊκός διαιτητής που δεν υπολείπεται των γαλλικών πολιτικών πρωτοβουλιών ενώ ανησυχεί ιδιαίτερα για την έκβαση των μεταναστευτικών-προσφυγικών ροών. Μάλλον θα εξακολουθήσει να τηρεί μια πολιτική ίσων αποστάσεων ευελπιστώντας την τελική αναγνώριση του «αντικειμενικού» ρόλου της και την αποδοχή των επιχειρηματικών της σχεδίων από τη νέα λιβυκή κυβέρνηση. Υπό αυτά τα δεδομένα δεν μπορεί να γίνεται λόγος για μια κοινή ευρωπαϊκή πολιτική στο λιβυκό ζήτημα καίτοι όλα τα μέλη μετά επιτάσεως συντάσσονται με τις δηλώσεις και προσπάθειες ειρήνευσης του Συμβουλίου Ασφαλείας. Πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκόν Ένωσης, στο πλαίσιο αποφάσεων του ΟΗΕ, όπως για την επιβολή ελέγχου διακίνησης πολεμικού υλικού προς τη Λιβύη, διεξάγονται μετά διστακτικότητας που αγγίζει τα όρια της απροθυμίας-αναποτελεσματικότητας (φυσικά οφείλεται και στις πολύπλοκες διαδικασίες που έχουν υιοθετηθεί).

Αναφορικά με το ρόλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα μπορούσαμε να επισημάνουμε ότι η κρίση στη Λιβύη από της ενάρξεως της αποτέλεσε πρόκληση για την ευρωπαϊκή ενότητα και την ικανότητα της ΕΕ να έχει ενιαία πολιτική επί του θέματος. Οι σχέσεις της Ευρώπης με την Λιβύη μετά την πτώση του καθεστώτος Muammar Gaddafi και οι συναφείς ευρωπαϊκές πολιτικές χαρακτηρίζονται από τα συχνά αντικρουόμενα συμφέροντα του Παρισιού, του Λονδίνου και της Ρώμης, ενώ η Γερμανία προσπάθησε να διαδραματίσει μεσολαβητικό ρόλο στα πλαίσια των σταθεροποιητικών πολιτικών των Ηνωμένων Εθνών. Μέχρι τη σύνοδο κορυφής του Βερολίνου του Ιανουαρίου 2020, η ευρωπαϊκή πολιτική και διπλωματική αλληλεπίδραση με τη Λιβύη ήταν στην αρμοδιότητα των κρατών-μελών της Ένωσης, με την ΕΕ να περιορίζεται στην εκτέλεση των γνωστών λειτουργιών, όπως η αντιμετώπιση της μετανάστευσης, η προώθηση των επιχειρήσεων ή η υποστήριξη της ανάπτυξης με στόχο την σταθερότητα. Συνολικά, η στρατηγική της ΕΕ παραμένει προσηλωμένη στους μηχανισμούς λήψης αποφάσεων σε επίπεδο κρατών-μελών. Πάντως στα πλαίσια της αναζήτησης ενός αποτελεσματικού διεθνούς ρόλου, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υιοθέτησε αρκετά συμπεράσματα για τη Λιβύη και χαιρέτισε τα αποτελέσματα της Διάσκεψης για τη Λιβύη που φιλοξενήθηκε από την Ιταλία στο Παλέρμο στις 12 και 13 Νοεμβρίου 2018, η οποία ακολούθησε τη Διάσκεψη του Παρισιού που πραγματοποιήθηκε στις 29 Μαΐου 2018.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δηλώνει στα προαναφερθέντα συμπεράσματα ότι η κατάσταση στη Λιβύη αποτελεί πηγή αστάθειας και ανασφάλειας για τον λιβυκό λαό, τους γείτονές του και ολόκληρη την περιοχή. Επαναλαμβάνει ότι μπορεί να υπάρξει μόνο πολιτική λύση στη λιβυκή κρίση και ότι αυτή πρέπει να προέλθει από τους ίδιους τους Λίβυους μέσω μιας πολιτικής διαδικασίας χωρίς αποκλεισμούς, με πλήρη και ισότιμη συμμετοχή και εκπροσώπηση των γυναικών και με πλήρη σεβασμό του διεθνούς δικαίου, συμπεριλαμβανομένων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Δεν πρέπει να λησμονείται ότι η ΕΕ είναι ο μεγαλύτερος χορηγός ανθρωπιστικής βοήθειας και παρέχει διμερή βοήθεια. Οι πολιτικές και στρατιωτικές αποστολές της Κοινής Πολιτικής Άμυνας και Ασφαλείας (ΚΠΑΑ) βοηθούν τους Λίβυους στην καταπολέμηση του λαθρεμπορίου και στην αντιμετώπιση των προκλήσεων ασφάλειας. Η ΕΕ συνεργάζεται στενά με τον ΟΗΕ, ιδίως για τη διαχείριση της μετανάστευσης, υποστηρίζοντας το έργο των οργανισμών του ΟΗΕ για την προστασία και τη βοήθεια μεταναστών, προσφύγων και εσωτερικά εκτοπισμένων.⁴⁴

Στην άλλη πλευρά της Μάγχης, το Λονδίνο δεν φαίνεται να επιθυμεί εμπλοκή στα τεκταινόμενα έχοντας εισέλθει και σε μια εποχή εσωστρέφειας μετά και το Brexit. Αντίστοιχα και η Κίνα διατηρεί μια στάση αναμονής και ουδετερότητας.

⁴⁴ Για τους προαναφερθέντες σκοπούς, η ΕΕ συνεργάζεται με τους γείτονες και τους περιφερειακούς εταίρους της Λιβύης, μεταξύ άλλων μέσω του συντονισμού των προσπάθειών με την Ένωση Αραβικών Κρατών (League of Arab States), την Αφρικανική Ένωση (African Union) και τα Ηνωμένα Έθνη στο πλαίσιο του Κουαρτέτου της Λιβύης.

Αμφότερες οι χώρες, μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας, υποστηρίζουν τις πρωτοβουλίες του Οργανισμού.

Αίγυπτος, ΗΑΕ και Σαουδική Αραβία έχουν ταχθεί ανεπιφύλακτα υπέρ της Κυρηναϊκής καθώς αντιτίθενται στις ισλαμιστικές τάσεις που έχουν επικρατήσει στην Τρίπολη και στη σημαντική επίφοβη επιρροή της Μουσουλμανικής Αδελφότητας στην κυβέρνηση του GNA. Οι δύο πρώτες μάλιστα έχουν διαθέσει και πολεμικό υλικό υπέρ του LNA ενώ η τελευταία στηρίζει αυτές τις προσπάθειες διπλωματικά και οικονομικά. Στην αντίθετη κατεύθυνση κινήθηκε το Κατάρ που συντάχθηκε πλήρως με την Τουρκία και καλύπτοντας οικονομικά την τουρκική εμπλοκή αλλά και με τη διάθεση μεταφορικών αεροσκαφών. Οι κινήσεις αυτές συνεχίζονται και μετά την κατάπαυση των εχθροπραξιών και την περιορισμένη επαναπροσέγγιση των χωρών του Κόλπου με το Κατάρ. Επιφυλακτική και η στάση της γειτονικής Αλγερίας καθώς το κίνημα των Αδελφών Μουσουλμάνων, ευρισκόμενο επί δεκαετίας στην παρανομία, αντιμάχεται δυναμικά το κοσμικό καθεστώς της χώρας.

Το Ισραήλ παρακολουθεί τις εξελίξεις με πρωτεύουσα ανησυχία πάντα την ενδεχόμενη εμφάνιση φιλοϊρανικών δυνάμεων (δεν υπήρξε επί του παρόντος με εξαίρεση την παρουσία μικρού αριθμού ιρανικών οπλικών συστημάτων) και δευτερευόντως την τουρκική επεκτατικότητα αποφεύγοντας να λάβει θέση.

Δυναμική και παράλληλα αποτελεσματική αποδείχθηκε η τουρκική εμπλοκή. Η Τουρκία διαθέτει στη Λιβύη μια σχετικά περιορισμένη τουρκική μειονότητα που όμως διαθέτει υπέρτερη του μεγέθους της πολιτική δύναμη. Παράλληλα υφίσταται εδώ και δεκαετίες μια έντονη επιχειρηματική τουρκική δραστηριότητα που έχει συντελέσει στη δημιουργία μιας λιβυκής επιχειρηματικής τάξεως στενά συνδεδεμένης με τα συμφέροντα της Άγκυρας. Τα έσοδα των τουρκικών επενδύσεων και έργων διαχέονται και στη λιβυκή κοινωνία ενώ μια πολυδάπανη εκστρατεία πληροφόρησης προπαγανδίζει την «ειρηνική και φιλοπρόοδο εποχή» της άλλοτε κραταιάς και θρησκευόμενης Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η αποτελεσματικότητα της τουρκικής επέμβασης συνετέλεσε ώστε αρκετές ομάδες και άτομα να συνδέσουν την παραμονή στην εξουσία -άρα και τα συμφέροντα τους- με την τουρκική παρουσία και θεωρούν ως επικίνδυνη οποιαδήποτε τουρκική αποχώρηση. Πρέπει να αντιληφθούμε ότι η τουρκική επιτυχία δεν υπήρξε «κεραυνός εν αιθρία» αλλά αποτέλεσμα μιας πολυετούς πολυσχιδούς διείσδυσης που εμπεριείχε οικονομικό κόστος, πολιτικό ρίσκο και πολιτικό κεφάλαιο και συνοδεύθηκε από τους κινδύνους ανάληψης μιας μεμακρυσμένης στρατιωτικής επέμβασης.

ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΠΙΘΑΝΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ

Το μέλλον της πολύπαθης αυτής χώρας θα εξαρτηθεί σε μεγάλο μέρος από τις απαντήσεις στα παρακάτω κρίσιμα σημεία:

- Αν και πότε θα διεξαχθούν οι διπλές εκλογές (προεδρικές και κοινοβουλευτικές).

- Αν τα αποτελέσματα των εκλογών θα τύχουν της αποδοχής-νομιμοποίησης από μια ευρεία πλειοψηφία των εμπλεκόμενων πλευρών.
- Αν η κυβέρνηση που θα προκύψει θα μπορέσει να οικοδομήσει σταδιακά ένα ευνομούμενο κράτος απομακρύνοντας τους κινδύνους κατάρρευσης ή επανάληψης των εχθροπραξιών.

Η πίεση της διεθνούς κοινότητας για διενέργεια εκλογών στις 24 Δεκεμβρίου θα εξακολουθήσει να είναι έντονη. Παρά ταύτα εκτιμάται ότι προ του κινδύνου της μη επίτευξης συμφωνίας για τις εκλογικές διαδικασίες θα υπάρξει αποδοχή μικρής χρονικής καθυστέρησης (1-3 μηνών) ώστε να διευκολυνθούν τυχόν σε εξέλιξη διαπραγματεύσεις των διαφόρων μερών. Η ευρεία νομιμοποίηση της διαδικασίας είναι ζωτικότερης σημασίας έναντι της αυστηρής τήρησης των χρονοδιαγραμμάτων καίτοι η διεθνής κοινότητα -για λόγους τακτικής- θα συνεχίσει τις πιέσεις για επιτάχυνση των διαδικασιών. Οι πρόσφατες αισιόδοξες δηλώσεις του επικεφαλής της High National Election Commission (HNEC), παρά την έλλειψη ουσιαστικής συμφωνίας μεταξύ των πλευρών μάλλον σκοπεύουν στην ενίσχυση της πίεσης για επίτευξη συμβιβαστικής λύσης.

Σε περίπτωση ασυμφωνίας των αντιμαχόμενων πλευρών για τις εκλογικές διαδικασίες η διεθνής κοινότητα θα πρέπει να επιλέξει μεταξύ της αβέβαιης συνέχισης των διαπραγματεύσεων και της επιβολής εκλογικών διαδικασιών σε εκτέλεση Αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας (η επίτευξη ομοφωνίας των μονίμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας δεν φαίνεται ακατόρθωτη). Η παράταση των διαπραγματεύσεων φαίνεται ότι ευνοεί Τουρκία και Ρωσία που θα ενισχύσουν ακόμη παραπάνω την επιρροή τους και σε όση έκταση η μια αντισταθμίζει την άλλη υπάρχει το ενδεχόμενο η ισορροπία αυτή να γίνει αποδεκτή έναντι του κινδύνου πλήρους (επαν)αποσταθεροποίησης. Η δυτική αποδοχή της χρήσης της Τουρκίας ως «κυματοθραύστη» της ρωσικής διείσδυσης στη Λιβύη θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό και από τις εξελίξεις στη Συρία καθώς τις τελευταίες ημέρες αυξάνονται οι ενδείξεις για μια νέα τουρκική στρατιωτική επιχείρηση σε βάρος των Κούρδων. Βέβαια με την παράταση των διαπραγματεύσεων, αντίστοιχα κέρδη θα υπάρξουν και για τα μέλη της Προσωρινής Κυβέρνησης που εδραιώνουν την ισχύ και εξουσία τους.

Σε περίπτωση διενέργειας των εκλογών, η αποδοχή των αποτελεσμάτων θα εξαρτηθεί εν πολλοίς από τη θετική κατάληξη των προηγηθεισών διαπραγματεύσεων για διεξαγωγή τους και από την προθυμία και ικανότητα της διεθνούς κοινότητας να εξασφαλίσει ένα περιβάλλον ασφαλείας και αυστηρής επιτήρησης των εκλογικών διαδικασιών. Εκτιμάται ότι τα αποτελέσματα των εκλογών θα καταδείξουν έναν πολυκερματισμένο πολιτικό-φυλετικό χώρο -χωρίς τη συντριπτική επικράτηση μιας πλευράς. Υπό αυτές τις προϋποθέσεις μπορεί να υπάρξει μια μη έντονη αμφισβήτηση των αποτελεσμάτων, δηλαδή μια χαλαρή αμφισβήτηση εκ μέρους όλων, αλλά θα προχωρήσουν τελικά σε μεταξύ τους επαφές για τη δημιουργία κυβέρνησης συνεργασίας). Σίγουρα οι ασυμφωνίες και τριβές μεταξύ των 3 κυρίων περιοχών της χώρας θα παραμείνουν αλλά η άνοδος των εισπράξεων από την επανάληψη παραγωγής υδρογονανθράκων και η ισομερής κατανομή τους θα ενδέχεται να

οδηγήσει σε ένα προσωρινό συμβιβασμό και ισορροπία.⁴⁵ Η παραπάνω εξέλιξη μάλλον αποτελεί το ευκαταίο σενάριο που τουλάχιστον θα αποτρέψει για ένα διάστημα την επανάλυση των συγκρούσεων. Φυσικά σε όλα τα στάδια ελλοχεύει ο κίνδυνος της επανέναρξης των συγκρούσεων και της de facto διχοτόμησης (ή τριχοτόμησης) της χώρας καθώς η απόλυτη επικράτηση οποιασδήποτε πλευράς (Κυρηναϊκή-Τριπολιτάνια) φαίνεται αδύνατη με τους εξωτερικούς πατρώνες να μην επιτρέπουν ανάλογες εξελίξεις.

Οι υπό προϋποθέσεις της διεξαγωγής «αδιάβλητων εκλογών» παράδοση της εξουσίας εκ μέρους των Menfi και Dbeibah (σύμφωνα με δηλώσεις τους), εγείρουν ανησυχίες για την επομένη ημέρα των εκλογών καθώς μέχρι σήμερα δεν έχει υπάρξει ουδεμία συμφωνία μεταξύ των αντιπάλων για τον τρόπο διεξαγωγής των διπλών εκλογών γεγονός που προδικάζει την άρνηση αποδοχής των αποτελεσμάτων από τους «ηττημένους».

Η διεθνής κοινότητα «πληγωμένη» από την αποτυχία του Αφγανιστάν αλλά και την υπέρτερη σημασία της Λιβύης για τη σταθερότητα στην ευρύτερη περιοχή θα εξαντλήσει τις δυνατότητες της για τη σταθεροποίηση της Λιβύης μέσω πιέσεων σε όλες τις πλευρές. Η επιβολή μιας δυσλειτουργικής λύσεως «τύπου Βοσνίας» -ακόμη και με τα σπέρματα μιας ουσιαστικής τριχοτόμησης- παρουσιάζεται καταφανώς προτιμητέα έναντι της αποσταθεροποίησης. Το πρόσφατο προηγούμενο του Σουδάν⁴⁶ αποδεικνύει την ετοιμότητα των κρατών να αποδεχθούν ακόμη -υπό προϋποθέσεις- διασπάσεις κρατών ειδικά αν υπάρξει ευρεία εσωτερική συμφωνία και μη ύπαρξη ρεαλιστικής άλλης λύσεως. Μια ανάλογη κατάληξη επί του παρόντος συγκεντρώνει λίγες πιθανότητες καθώς εκτιμάται ως εφικτή η εξεύρεση εσωτερικών ισορροπιών υπό την επιβράβευση της εκμετάλλευσης των υδρογονανθράκων ενώ οποιαδήποτε περαιτέρω κρατική διάσπαση δημιουργεί επικίνδυνα προηγούμενα σε μια σωρεία αναλόγων ασταθών περιοχών.

Βέβαια ακόμη και η εγκαθίδρυση μιας νέας συνεργατικής και λειτουργικής κυβερνήσεως στη Λιβύη (αποδεκτής και από τη διεθνή κοινότητα) δεν εξασφαλίζει στη χώρα μας την κατάργηση του τουρκολιβυκού μνημονίου ούτε και αποτρέπει τη συνέχιση του εναγκαλισμού της χώρας αυτής από την Άγκυρα και την χρησιμοποίηση της στον ελληνοτουρκικό ανταγωνισμό. Μάλιστα η αποδοχή μιας νέας κυβέρνησης από τη διεθνή κοινότητα αν δεν συνοδεύεται από την κατάργηση του τουρκολιβυκού μνημονίου, δημιουργεί δυσμενέστερες συνέπειες για την Ελλάδα από τη σημερινή κατάσταση.

⁴⁵ Αξιοσημείωτο είναι ότι κατά τη διάρκεια του μεγαλύτερου μέρους των εμφυλίων συγκρούσεων, η κεντρική κυβέρνηση (GNA) εξακολουθούσε να πληρώνει τους μισθούς του αντιπάλου LNA καθώς ο τελευταίος έλεγχε το μεγαλύτερο μέρος των πετρελαϊκών εγκαταστάσεων.

⁴⁶ Διάσπαση της χώρας σε δύο νέα ανεξάρτητα κράτη το 2011 (Σουδάν και Νότιο Σουδάν), λύση που μείωσε το μέγεθος των εμφυλίων συγκρούσεων αλλά δεν διασφάλισε τη σταθερότητα σε κανένα εκ των δύο.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ

Παρά τις πρόσφατες ελληνικές προσπάθειες επαναπροσέγγισης της Λιβύης (επισκέψεις Πρωθυπουργού, Υπουργού Εξωτερικών, επαναλειτουργία Ελληνικής Πρεσβείας στη Τρίπολη⁴⁷) οι δυνατότητες επηρεασμού προς τη σημερινή μεταβατική κυβέρνηση αλλά και τις elite της Τριπολιτάνια είναι περιορισμένες για μια σειρά λόγων που έχουν να κάνουν αφενός με την πολύχρονη αδράνεια μας αλλά και την έντονη διείσδυση άλλων κρατών με μεγαλύτερο αποτύπωμα συμπεριλαμβανομένης φυσικά και της Τουρκίας. Οι σχέσεις μας με την διεθνώς αναγνωριζόμενη κυβέρνηση-GNA- της Λιβύης έφτασαν στο ναδίρ στα τέλη του 2019 με την υπογραφή των δύο τουρκολιβυκών μνημονίων και την απέλαση του τότε Λίβυου Πρέσβη στην Αθήνα (και σημερινού Πρωθυπουργού της χώρας). Με τις αρχές της Κυρηναϊκής φαίνεται ότι υπάρχει μεγαλύτερη ταύτιση απόψεων ως αποτέλεσμα των προσπαθειών μας για αντιστάθμιση της τουρκικής διείσδυσης και παρουσίας στην Τρίπολη. Μάλιστα οι σχέσεις μας ενισχύθηκαν με τις επισκέψεις στην Αθήνα των ισχυρών ανδρών της Κυρηναϊκής, Aguila Saleh και Khalifa Haftar. Η Αθήνα, εξ αφορμής των τουρκολιβυκών μνημονίων, αναγκάστηκε διστακτικά να αποκλίνει από την ευρωπαϊκή στάση της αναγνώρισης της κυβέρνησης του GNA (τυπικά τότε διεθνώς αναγνωριζόμενης) και να ταχθεί σιωπηλά υπέρ των αρχών στο Τομπρούκ. Κατά συνέπεια οι εξελίξεις του 2020, με την κατάπαυση των εχθροπραξιών αλλά και την εγκαθίδρυση μεταβατικής κυβέρνησης (καίτοι θετικά διακείμενης προς την Άγκυρα και απρόθυμη-αλλά και τυπικά ίσως άνευ εξουσιοδότησης να προχωρήσει στην κατάργηση των μνημονίων) για τη διενέργεια εκλογών ήταν θετικές για την χώρα μας. Η Αθήνα μπορούσε πλέον να επαναπροσεγγίσει τη νέα κυβέρνηση χωρίς να διακόψει τις σχέσεις με την Κυρηναϊκή. Ορθή λοιπόν η ελληνική επαναπροσέγγιση προς τη GNU με ταυτόχρονη κατανόηση των ορίων αυτής της κίνησης αλλά και των εξαρτήσεων και προτιμήσεων της μεταβατικής αυτής κυβέρνησης.

Σίγουρα η ελληνική κυβέρνηση -οποιαδήποτε πρωτοβουλίες και να αναλάβει- δεν μπορεί να επηρεάσει τα αποτελέσματα των εκλογών (εάν και όταν αυτές διεξαχθούν). Συντεταγμένες κινήσεις που ευελπιστούμε να ακολουθήσουν στον πολιτικό-διπλωματικό-οικονομικό-αμυντικό τομέα θα αργήσουν να επιφέρουν τα προσδοκώμενα θετικά αποτελέσματα δημιουργίας μιας αμοιβαίας ελληνολιβυκής σχέσης εμπιστοσύνης και συνεργασίας καθώς συνεχώς θα δυναμιτίζονται από τις αντιδράσεις της Άγκυρας.

Η Αθήνα θα πρέπει να εστιάσει τις προσπάθειες της ώστε οποιαδήποτε κυβέρνηση (προφανώς συνεργασίας) και να προκύψει από τις εκλογές να αναγκαστεί να προχωρήσει στην καταγγελία του τουρκολιβυκού συμφώνου οροθέτησης των θαλασσιών ζωνών ή τουλάχιστον να δεσμευτεί στην αδρανοποίηση του με

⁴⁷ Η Ελληνική Πρεσβεία στην Τρίπολη, η λειτουργία της οποίας είχε ανασταλεί το 2014 εξαιτίας των συγκρούσεων, επαναλειτουργήσε στις 06 Απριλίου 2021. <https://www.mfa.gr/blog/dimereis-sheseis-tis-ellados/libya/>

παράλληλη άμεση σύναψη συνυποσχετικού για προσφυγή σε διεθνές δικαστήριο για επίλυση του θέματος. Σημαντική για μια τέτοια εξέλιξη θα ήταν η υιοθέτηση απόφασης της Ευρωπαϊκής Ένωσης που θα θέτει αυτή την κίνηση ως βασική προϋπόθεση μια ανάλογη κίνηση από την κυβέρνηση που θα προκύψει από τις εκλογές ώστε να ενισχυθούν οι πάσης φύσεως σχέσεις της Ένωσης με τη Λιβύη. Μια όμως παρόμοια κοινή απόφαση θα συναντήσει αντιδράσεις από εκείνες τις ευρωπαϊκές χώρες που διατηρούν ή επιδιώκουν προνομιακές σχέσεις με τη Λιβύη. Πιθανόν μάλιστα να προταχθεί και ο κίνδυνος αποσταθεροποίησης και τα μεταναστευτικά ρεύματα (τακτική προφάσεων που κατά κόρο χρησιμοποιείται και έναντι της Τουρκίας). Κατά συνέπεια είναι απαραίτητη η από τώρα συγκρότηση συμμαχιών και προετοιμασίες για στήριξη των θέσεων μας σε σκληρές και «εκβιαστικές» διαπραγματεύσεις. Ανάλογες προσπάθειες για αποδοχή των ελληνικών προϋποθέσεων θα πρέπει να γίνουν και προς λοιπές σημαντικές χώρες (μεγάλες δυνάμεις και χώρες της περιοχής) ορισμένες εκ των οποίων διάκεινται ευμενώς τις θέσεις μας. Εκτιμάται ότι οι γαλλικές θέσεις είναι αρκετά κοντά στις αντίστοιχες ελληνικές και η συστράτευση των δύο χωρών στα θέματα της Λιβύης, αλλά και γενικότερα της Ανατολικής Μεσογείου, είναι επιβεβλημένη.

Ένας πιθανός διπλωματικός εξαναγκασμός της νέας κυβέρνησης της Λιβύης για προσφυγή σε διεθνές δικαστήριο για τον καθορισμό των θαλασσιών ζωνών μεταξύ Ελλάδος και Λιβύης αφενός θα έδινε ένα εύσχημο πρόσημο σε μια κυβέρνηση συνεργασίας στην Τρίπολη να διαφύγει από τις τουρκικές πιέσεις και αφετέρου η θετική κατάληξη της θα ενίσχυε την ελληνική προσπάθεια σταδιακής οριοθέτησης των θαλασσιών ζωνών με τις όμορες χώρες και βάσει των προβλέψεων του διεθνούς δικαίου. Αναμφίβολα η προσφυγή σε διεθνές δικαστήριο ενέχει τον υπαρκτό κίνδυνο της μη απόλυτης ικανοποίησης του συνόλου των ελληνικών προβλέψεων καθ' αναλογία και με την πρόσφατη ελληνοαιγυπτιακή συμφωνία. Παρά ταύτα προβάλλει ως η βέλτιστη λύση που πέραν της επιλύσεως αυτού του ζητήματος τριβής με την Λιβύη θα καταστήσει ακόμη μεγαλύτερη την πίεση επί της Άγκυρας για υιοθέτηση παρόμοιας λύσεως.

Στην αρκετά πιθανή περίπτωση της μη διεξαγωγής των εκλογών ή της μη αποδοχής των αποτελεσμάτων από σημαντικό μέρος των εμπλεκομένων, βασική ελληνική επιδίωξη θα πρέπει να είναι η μη ενεργοποίηση –από οποιαδήποτε «ημινομιμοποιημένη» ή προσωρινή κυβέρνηση- του τουρκολιβυκού μνημονίου καθορισμού θαλασσιών ζωνών μέσω της παραχώρησης σε τρίτους (βλέπε Τουρκία) δικαιωμάτων έρευνας και εκμετάλλευσης της υφαλοκρηπίδος στις επίμαχες περιοχές.

Το χειρότερο σενάριο για την Ελλάδα θα ήταν η ανάδειξη μιας λιβυκής κυβέρνησης αναγνωριζόμενης ευρέως από τη διεθνή κοινότητα που θα θεωρεί ως ισχύουσα την τουρκολιβυκή συμφωνία και ενδεχομένως να θελήσει να προχωρήσει σε προκλητικές ενέργειες συνεκμετάλλευσης με την Άγκυρα. Για την αντιμετώπιση αυτού του ενδεχόμενου (όχι αδύνατου) έγκαιρα θα πρέπει να καταστεί κατανοητό (συνδυασμός αποφασιστικότητας και ικανοτήτων) προς όλες στις κατευθύνσεις ότι οι ελληνικές αντιδράσεις (σε συνδυασμό και με άλλες γειτονικές και ενδιαφερόμενες

χώρες) θα είναι δυναμικές και τα αποτελέσματα σίγουρα αποσταθεροποιητικά για όλη την περιοχή.

Η κατάρρευση των προσπαθειών σχηματισμού νέας εκλεγμένης και αντιπροσωπευτικής κυβέρνησης και η επανάληψη των εχθροπραξιών μεταξύ των δύο πλευρών (με πιθανότερο αποτέλεσμα το de facto εδαφικό διαχωρισμό) θα διαιωνίσει την υφιστάμενη κατάσταση και μάλλον θα καταστήσει ακόμη μεγαλύτερη την εξάρτηση της Τρίπολης από την Τουρκία. Μια τελική διχοτόμηση (ή τριχοτόμηση) της χώρας, δεδομένων των σημερινών καλών σχέσεων με τη Κυρηναική, θα οδηγούσε μάλλον σε θετικά για την Ελλάδα δεδομένα νέας χάραξης θαλασσιών ζωνών αλλά ανάλογες εξελίξεις θα είναι μακροχρόνιες και όπως προαναφέραμε η διεθνής κοινότητα είναι διστακτική σε αναδιατάξεις συνόρων και δημιουργία νέων κρατών.

Ιδιαίτερος σημαντική είναι η εύσημη προβολή εκ μέρους της Ελλάδος και κατανόηση εκ μέρους της αμερικανικής πλευράς του γεγονότος ότι η τουρκική εμπλοκή στη Λιβύη δεν αποτελεί ανάχωμα στην πραγματική ρωσική ανάμειξη αλλά μια από τις βασικές αιτίες ενδυνάμωσης της παρουσίας και επιρροής της Μόσχας, αποσταθεροποίησης της περιοχής (με κύριο ωφελημένο και πάλι τη Ρωσία) και ανησυχίας σε μια σειρά μετριοπαθών κοσμικών χωρών που αγωνίζονται να χαλιναγωγήσουν τον ισλαμικό φονταμενταλισμό.